

กลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า

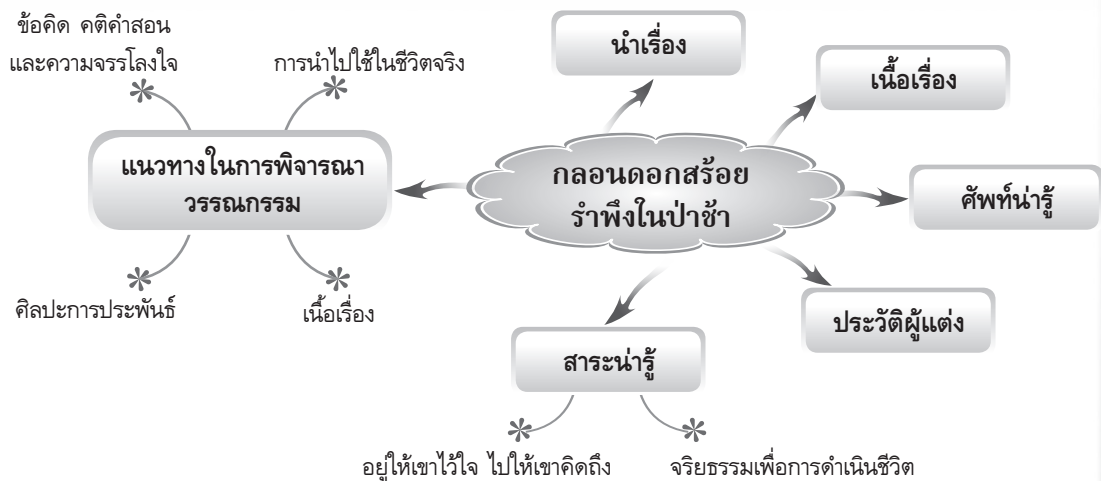
หน่วยการเรียนรู้ที่

๑๐

ตัวชี้วัดชั้นปี

๑. อ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองได้ถูกต้องเหมาะสมกับเรื่องที่อ่าน ท ๑.๑ (ม. ๑/๑)
๒. จับใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่าน ท ๑.๑ (ม. ๑/๒)
๓. ระบุและอธิบายคำเปรียบเทียบกับคำที่มีหลายความหมายในบริบทต่าง ๆ จากการอ่าน ท ๑.๑ (ม. ๑/๔)
๔. สรุปเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน ท ๕.๑ (ม. ๑/๑)
๕. วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่านพร้อมยกเหตุผลประกอบ ท ๕.๑ (ม. ๑/๒)
๖. อธิบายคุณค่าของวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน ท ๕.๑ (ม. ๑/๓)
๗. สรุปความรู้และข้อคิดจากการอ่านเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ท ๕.๑ (ม. ๑/๔)
๘. ท่องจำบทอาขยานที่กำหนดและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจ ท ๕.๑ (ม. ๑/๕)

ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้

ประโยชน์จากการเรียนรู้

๑. นำข้อคิดและคติเตือนใจมาปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต
๒. รู้จักคำประพันธ์ประเภทกลอนดอกสร้อย

ชวนคิด ชวนตอบ

๑. นักเรียนรู้จักกลอนดอกสร้อยหรือไม่ มีลักษณะอย่างไร
๒. เราควรปฏิบัติตนอย่างไรเพื่อให้ผู้อื่นระลึกถึงเราเสมอ

นำเรื่อง

กลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า เป็นบทประพันธ์เรื่องหนึ่งในหนังสือคำประพันธ์บางเรื่อง ของพระยาอุปทิศศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาชีวะ) แต่งโดยได้เค้าโครงเรื่องมาจากโคลงภาษาอังกฤษ ชื่อ Elegy Written in a Country Churchyard ของทอมัส เกรย์ (Thomas Gray) กวีชาวอังกฤษ ซึ่งเสฐียรโกเศศ (ตรี นาคะประทีป) ได้แปลไว้ให้ ซึ่งในหมายเหตุก่อนเข้าสู่ตัวบท ผู้แต่งได้บอกไว้ ชัดเจนว่า “จากภาษาอังกฤษซึ่งท่านเสฐียรโกเศศแปลให้ข้าพเจ้าได้แต่งดัดแปลงให้เข้ากับธรรมเนียมไทยบ้าง” และมีกามุขเกริ่นนำซึ่งเสฐียรโกเศศเป็นผู้เรียบเรียง ความว่า มีบุคคลผู้หนึ่งต้องการ ความวิเวก จึงเข้าไปนั่งที่วัดในชนบทแห่งหนึ่ง เมื่อตะวันยอแสง ได้ดื่มด่ำกับธรรมชาติรอบตัวที่ สงบเงียบ พอเพ่งมองไปที่สุสานโดยรอบ ทำให้นึกคิดไปถึงความไปเป็นของชีวิตจึงถ่ายทอด ออกมาเป็นกวีนิพนธ์เรื่องนี้ ซึ่งพระยาอุปทิศศิลปสารได้นำต้นฉบับแปลของเสฐียรโกเศศ มาแต่งเป็นกลอนดอกสร้อยจำนวน ๓๓ บท เพิ่มจากโคลงภาษาอังกฤษ ๑ บท

การใช้กลวิธี “แต่งดัดแปลงให้เข้ากับธรรมเนียมไทย” ของพระยาอุปทิศศิลปสาร ทำให้กลอน ที่มีเนื้อหาเป็นสากลถูกถ่ายทอดมายังผู้อ่านโดยใช้ฉันทลักษณ์และขนบทางวรรณศิลป์ตามรูปแบบ ของร้อยกรองไทย เนื้อความในบางเรื่องที่รู้จักกันดีในวัฒนธรรมตะวันตก เช่น พรรณพืช พรรณสัตว์ต่าง ๆ ก็เปลี่ยนให้สอดคล้องกับของไทย เช่น ต้นไอวี (Ivy) เปลี่ยนเป็นเถาวัลย์ ต้นเอลม์ (Elm) เปลี่ยนเป็นต้นโพธิ์ แมลงบิตเทิล (Beetle) เปลี่ยนเป็นจิ้งหรีดเรไร ส่วนบุคคล สำคัญหรือบุคคลที่มีชื่อเสียงของอังกฤษก็เปลี่ยนมาเป็นบุคคลสำคัญของไทย เช่น จอห์น แฮมพ์เด็น (John Hampden) นักการเมืองที่ต่อสู้เพื่อท้องถิ่นของตน เปลี่ยนมาเป็นชาวบ้าน บางระจัน จอห์น มิลตัน (John Milton) กวีเอกของอังกฤษ เปลี่ยนมาเป็นศรีปราชญ์ สำหรับบางเรื่อง ที่ไม่สามารถหาบุคคลที่เหมาะสมได้ก็จะกล่าวถึงลักษณะเด่นโดยไม่ระบุนาม ซึ่งทำได้แนบเนียน ลงตัวและสื่อความหมายได้ชัดเจน

กลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า ที่นำมาให้ศึกษาในบทเรียนนี้คัดมาเพียง ๑๕ บท โดยมี หมายเลขกำกับไว้ตามลำดับ หมายเลขที่อยู่ในวงเล็บ หมายถึง ลำดับของกลอนที่ปรากฏในชุมนุม บทประพันธ์ของพระยาอุปทิศศิลปสาร บทกลอนที่นักเรียนจะได้ศึกษานี้มีความไพเราะในด้านสำนวน ภาษา แต่งถูกต้องตามแบบแผนผังบังคับ และให้คติสอนใจในการยกย่องคุณค่า เห็นคุณค่า ของความดีมากกว่าสิ่งอื่นอันเป็นเพียงส่วนประกอบของรูปร่างภายนอก นอกจากนี้ยังให้ข้อคิด สำหรับผู้อ่าน ให้มองความตายว่าเป็นเรื่องธรรมดา เพราะทุกคนเกิดมาแล้วต้องตาย เพียงแต่ว่า ก่อนตายนั้นกระทำความดีหรือความชั่ว หากทำความดีก็จะได้รับคำสรรเสริญ หากทำแต่ความชั่ว ก็จะต้องตายไปอย่างไร้คุณค่า และในขณะที่มีชีวิตอยู่นั้นควรหมั่นศึกษาหาความรู้ใส่ตนให้มาก ให้พอใจ ในสถานภาพของตนเอง ไม่ดูถูกดูหมิ่นผู้อื่น และให้พึงระลึกอยู่เสมอว่าจุดจบของทุกคนคือ ความตาย

กลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า

พระยาอุปกิตศิลปสาร

กลาหมข

ดังได้ยินมา สมัยหนึ่ง ผู้มีชื่อต้องการความวิเวก, เข้าไปนั่งอยู่ ณ ที่สงัดในวัดชนบท เวลา
ตะวันรอน ๆ, จนเสียงระฆังย่ำบอกสิ้นเวลาวัน ผุ่งโคกระบือ และพวกชาวนาพากันกลับที่อยู่เป็น
หมู่ ๆ. เมื่อสิ้นแสงตะวันแล้ว ได้ยินแต่เสียงจิ้งหรีดเรไรกับเสียงเกราะในคอกสัตว์. นกแสกจับอยู่
บนหอระฆังก็ร้องส่งสำเนียง. ณ ที่นั้นมีต้นไทรต้นโพธิ์สูงใหญ่ ใต้ต้นล้วนมีเนินหญ้า กล่าวคือ
ที่ฝังศพต่าง ๆ อันแลเห็นด้วยเดือนฉาย. ศพในที่เช่นนั้นก็เป็นศพพวกชาวไร่ชาวนานั่นเอง. ผู้นั้น
มีความรู้สึกซึ่งเยือกเย็นใจอย่างไร แล้วรำพึงอย่างไรในหมู่ศพ, ได้เขียนความในใจนั้นออกมาสู่กัน
ดังต่อไปนี้

(กลาหมขนี้ นาคะประทีป เรียบเรียง)

ดอกสร้อย

๑ (๑) วังเอ๋ยวังเวง

ฝูงวัวควายฝ่ายลาทิวากาล
ชาวนาเหนื่อยอ่อนต่างจรกลับ
ทิ้งทุ่งให้มืดมัวท่วมนวล

๒ (๒) ยามเอ๋ยยามนี้

อากาศเย็นเยือกหนาวคราววิกาล
มีก็แต่จิ้งหรีดกระกริดกริ่ง!
คอกควายว้าวระเภาเปาะเปะ! เพียง

๓ (๓) นกเอ๋ยนกแสก

อยู่บนยอดหอระฆังบังแสงจันทร์
เหมือนมันฟ้องดวงจันทร์ให้ฝันดู
ถือเป็นที่รโหฐานนมนานมา

๔ (๔) ต้นเอ๋ยต้นไทร

และต้นโพธิ์พุ่มแจ่มแผ่ฉายา
ล้วนร่างคนในเขตประเทศนี้
แห่งหลุมลึกลานสลตระหดใจ

๕ (๕) หมดเอ๋ยหมดท่วง

ถึงลมเข้าซวยขึ้นรืนสบาย
อยู่ตามโรงมุงฟางข้างข้างนั้น
ไอ้เหมือนปลูกร่างกายนอนรายเรียง

หว่างเห่ง! ย่ำคำระฆังขาน
ค่อยค่อยผ่านห้องทุ่งมุงดินตน
ตะวันลับอัปแสงทุกแห่งหน
และทิ้งตนตูเปลี่ยวอยู่เดียวเอย
ปถพีมืดมัวท่วสถาน
ส่งดปานป่าใหญ่ไร้สำเนียง
เรไรหิ่ง! ร้องชมรมระฆังเสียง
รู้ว่าเสียงเกราะแว่วแผ่วแผ่วเอย
จับจ้องร้องแจ้กเพียงแฉกขวัญ
มีเถววัลย์รุ่งรังถึงหลังคา
คนมาสู่ช่องพักมันรักษา
ให้เสื่อมผาสูกสันต์ของมันเอย
สูงใหญ่รากย้อยห้อยระย้า
มีเนินหญ้าใต้ต้นเกลื่อนกล่นไป
ดุษณีนอนราย ณ ภายใต้
เรายังใกล้หลุมนั้นทุกวันเอย
หมดดวงวิญญูณลาญสลาย
เดือนนกแ่นลมผายแผดสำเนียง
ทั้งไก่ขันแข่งดุเหวระร่ำเสียง
พื้นสำเนียงที่จะปลุกให้ลุกเอย

๖ (๖) ทอดเอ๋ยทอดทิ้ง
ทิ้งเพื่อนยากแม่เหี้ยหาข้าวปลา
ทิ้งทั้งหนูน้อยน้อยร่อยร้อยรับ
เข้ากอดคอดอเลาะเสนาะกรรม

๗ (๗) กองเอ๋ยกองข้าว
เกิดเพราะการเก็บเกี่ยวด้วยเคียวใคร
เข้าก็ขับโคกระบือถือคันไถ
ยัดทางยามยกไปตามใจจินต์

๘ (๘) สกุลเอ๋ยสกุลสูง
อำนวยการความสง่าอันหิรัญ
ความร่ำรวยอวยสุขให้ทุกอย่าง
วิธีแห่งเกียรติยศทั้งหมดนั้น

๙ (๑๒) ร่างเอ๋ยร่างกาย
อย่าดูถูกถิ่นนี้ว่าที่ทรมาน
อาจจะเป็นเจดีย์มีพระศพ
ประเสริฐด้วยสัตว์ธรรพ์จรสขัย

๑๐ (๑๓) ความเอ๋ยความรู้
หมดโอกาสที่จะซื้อมันไป
อันความยากหากให้ไว้ศึกษา
หมดทุกข์ขลุ่ยแต่กิจคิดหากิน

๑๑ (๑๔) ดวงเอ๋ยดวงมณี
หรือได้ห้องห้องสมุทรสุดสายตา
บุปผชาติขลุ่ยและมิกลิน
ไม่มีใครได้เซยเลยสักคน

๑๒ (๑๘) มักเอ๋ยมักใหญ่
อำพรางความจริงใจไม่แพร่งพราย
มุ่งแต่ไปรยเครื่องปรุงจรงกลิ่น
ลงในเพลงเกียรติศักดิ์ประจักษ์ดัง

๑๓ (๒๒) ห่วงเอ๋ยห่วงอะไร
แม้คนลืมนสิ่งใดได้สนิท
ใครจะยอมละทิ้งซึ่งสิ่งสุข
ใครจะยอมละแดนแสนสบาย

ยามหนาวผิงไฟล้อมอยู่พร้อมหน้า
ทุกเวลาเข้าเย็นเป็นนรินทร์
เห็นพ่อกลับปลื้มเปรมเกษมสันต์
สารพันทอดทิ้งทุกสิ่งเอ๋ย
กองสูงราวโรงแย้งนำใคร
ใครเล่าไถคราดพื้นพื้นแผ่นดิน
สำราญใจตามเขตประเทศถิ่น
ทางยามผินตามใจเพราะใครเอ๋ย
ชักจูงจิตพฐุศักดิ์ศรี
ความงามนำให้มีไมตรีกัน
เหล่านี้อย่างรอตายทำลายชั้น
แต่ล้วนผันมาประจบหลุมศพเอ๋ย
ยามตายจมพื้นดาดดินหลาม
อาจขึ้นชื่อลือนามในก่อนไกล
แห่งจอมภพจักรพรรดิภักษัตริย์ใหญ่
ณ สมัยก่อนกาลบูรณเอ๋ย
เป็นเครื่องชูชี้ทางสว่างไสว
ละหวั่นโยเยยากรู้ลงสู่ดิน
ยันปัญญาความรู้อยู่แค่นั้น
กระแสนิยณณังนึ่งเพียงนั้นเอ๋ย
มักจะลึกลับอยู่ในภูษา
ก็เลื่อมซาสิ้นชมนิยมชน
อยู่ในถิ่นที่ไกลเช่นไพรสณฑ์
ย่อมบานหล่นเปล่าดายมากมายเอ๋ย
กันแต่ไผ่ผันฟุ้งตามมุ้งหมาย
ไม่ควรอายก็ต้องอายหมายปิดบัง
คือความพุ่มพ่ายสินลั่นโอหัง
เปลวเพลิงปลั่งหอมกลบตลบเอ๋ย
ไม่ยิ่งใหญ่เท่าห่วงดวงชีวิต
ก็ยังคิดขึ้นได้เมื่อใกล้ตาย
เคยเป็นทุกข์ห่วงโยเสียได้ง่าย
โดยไม่ชวยตาไผ่อาลัยเอ๋ย

๑๔ (๒๓) ดวงเอยดวงจิต
 ย่อมละชีพเคยสุขสนุกสบาย
 ละถิ่นที่สำราญเบิกบานจิต
 หมดวิตกหมดเสียตายหมดหมายปอง

๑๕ (๒๔) ดวงเอยดวงวิญญาณ
 ปองแต่ให้ญาติมิตรสนิทกัน
 ธรรมดาพาจะนึ่งไปถึงหลุม
 คิดถึงกาลก่อนเก่ายิ่งเศร้าใจ

ลืมนิททกกิจการงานทั้งหลาย
 เคยเสียตายเคยวิตกเคยปกครอง
 ซึ่งเคยคิดใฝ่ฝันเป็นเจ้าของ
 ไม่ผินหลังเหลียวมองด้วยซ้ำเอย
 เมื่อยามลาญละพรางไปจากชั้น
 คล่า่น้ำตาต่างบรรณาการไป
 หรือที่ชุมเพลิงเผาเผาร้องไห้
 ตามวิสัยธรรมดาเกิดมาเอย

* * * *

ศัพท์น่ารู้

เกราะ	เครื่องลัญญวนทำด้วยไม้ ใ้ใช้ตีหรือสั่นให้ดัง
จร	ไป เทียวไป
ช่อง	ที่อยู่
ถก	เลือกไป ไถไป ในความว่า “ถกขวัญ” หมายถึง ทำให้เสียขวัญ หรือทำให้ตกใจ
ทิวา	วัน
บุปผชาติ	บรรดาดอกไม้
ผ้าย	เคลื่อนจากที่
ไพรสนธ์	แนวป่า
มณี	แก้วหินสีแดงในจำพวกนพรัตน์
สัตตวรรณ์	แก้ว ๗ ประการ ได้แก่ สุวรรณ์ หิรัญ มุกดาหาร มณี ไพฑูรย์ วิเชียร และ ประพาฬ ในที่นี้หมายถึง แก้ว ๗ ประการของจักรพรรดิ ได้แก่ ช้างแก้ว นางแก้ว ขุนพลแก้ว ขุนคลังแก้ว ม้าแก้ว แก้วมณี และจักรแก้ว
อาลัย	ห้วงใย พัวพัน ระลึกถึงด้วยความเสียดาย

ประวัติผู้แต่ง

พระยาอุปกิตศิลปสาร นามเดิม นิยม กาญจนชีวะ เป็นบุตร
 ของนายหว่างและนางปลั่ง กาญจนชีวะ เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม
 พ.ศ. ๒๔๒๒ ที่เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

พระยาอุปกิตศิลปสารเข้ารับการศึกษาระดับชั้นต้นที่วัดบางประทุน-
 นอก บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดสุทัศน์เทพวรารามจนอุปสมบทเป็น

พระภิกษุ ศึกษาปริยัติธรรมและภาษาบาลีได้เปรียญ ๖ ประโยค และสอบได้วิชาประโยคครุมัธยม (ป.ม.) ที่โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์สายสวัสดิ์ฐานาคารเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ และเข้ารับราชการเป็นครูฝึกสอนในโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์สายสวัสดิ์ ขณะยังเป็นบรรพชิต และย้ายไปโรงเรียนอื่นอีกหลายโรงเรียน ลาสิกขาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ และใน พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้เป็นข้าหลวงตรวจการศึกษา ต่อมาเป็นพนักงานกรมราชบัณฑิตย์ ปลัดกรมตำรา หัวหน้าการพิมพ์แบบเรียนกรมวิชาการ หัวหน้าแผนกอภิธานสยาม ได้เลื่อนยศและบรรดาศักดิ์เป็นอำมาตย์เอกพระยาอุปกิตศิลปสาร เป็นอาจารย์พิเศษคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อก่อนถึงแก่อนิจกรรมได้มอบโครงการกระดูกเพื่อประโยชน์แก่การศึกษาวิชาแพทย์ ณ ศิริราชพยาบาล

พระยาอุปกิตศิลปสารแต่งหนังสือสยามไวยากรณ์ ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น หลักภาษาไทย เนื้อหาว่าด้วยอักขรวิธี วจวิภาค วากยสัมพันธ์ และฉันทลักษณ์ ซึ่งเป็นตำราสำคัญในการศึกษาภาษาไทยมาจนทุกวันนี้ ถึงแม้จะมีหนังสือเกี่ยวกับหลักภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์สมัยใหม่ แต่หลักภาษาไทยของพระยาอุปกิตศิลปสารก็ยังมีความสำคัญ เพราะบางส่วนสอดคล้องกับหลักภาษาศาสตร์ ถึงแม้จะมีบางตอนแตกต่างกัน แต่ก็สามารถใช้เป็นหลักฐานเทียบเคียงให้เห็นแนวคิดดั้งเดิมในการศึกษาภาษาได้ นับเป็นหนังสือหลักภาษาไทยที่ดีที่สุดเล่มหนึ่ง

นอกจากนี้ พระยาอุปกิตศิลปสารยังได้แต่งบทนิพนธ์ต่าง ๆ ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เช่น สงครามการตะค้ำกลอน คำประพันธ์บางเรื่อง และชุมนุมนิพนธ์ อ.น.ก. โดยใช้นามแฝงในงานประพันธ์ว่า อ.น.ก. อนึก คำชูชีพ อุณิกา สามเณรนิม และพระมหานิม

พระยาอุปกิตศิลปสารถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ อายุได้ ๖๒ ปี

สารน่ารู้

จริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต

ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

พระปัญญานันทภิกขุ องค์ปาฐกถาธรรมที่มีชื่อเสียงโด่งดังของประเทศไทย ท่านกล่าวว่า “การสร้างประโยชน์และความดีนั้น ถึงแม้ตัวเองจะไม่ได้รับ คนอื่นก็ต้องได้รับ” เป็นคำพูดที่น่าฟังน่าคิด ควรนำไปปฏิบัติ

ชีวิตคนเรานั้น ไม่แน่นอนว่าจะตายวันใด คิดดูแล้วอายุเรานั้นสั้นเหลือเกิน บางคนยังไม่ทันหนุ่ม ไม่ทันสาว ไม่ทันได้สร้างประโยชน์ก็ตายแล้ว บางคนอายุ ๗๐-๘๐ ปี จึงตาย แต่ไม่เคยสร้างประโยชน์ให้กับใครเลย เขาเรียกว่า เกิดมาหนักโลก หาประโยชน์มิได้เลย หมู หมา กา ไก่ ยังมีประโยชน์มากกว่า

๑. วิธีการทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

๑) เป็นผู้เสียสละ รู้จักเสียสละส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็นกำลังกาย กำลังใจ กำลังความคิด กำลังทรัพย์ หรือปัญญาก็ตาม คนใจกว้างย่อมทำในสิ่งเหล่านี้ได้ แต่คนใจแคบเห็นแก่ตัวย่อมทำไม่ได้

๒) สร้างความสามัคคี สามัคคีในหมู่คณะหรือชุมชน มีการพบปะปรึกษาหารือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำงานร่วมกัน ไม่เบียดเบียน

๓) ปฏิบัติตนตามหลักศาสนา มีหลักธรรมประจำใจ เชื่อสัจธรรมสุจริตต่อกัน ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๔)บำเพ็ญตนเป็นพลเมืองดี เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนของครู อาจารย์ ช่วยเอาใจใส่เป็นธุระในงานส่วนรวมเสมอ เมื่อมีเหตุจำเป็นไม่เบียดเบียน ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์และยากไร้

๕) เป็นผู้ยึดมั่นในหลักธรรมเป็นเครื่องเหนี่ยวนำใจผู้อื่น คือ มีสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ทาน คือ การให้ปันสิ่งของแก่ผู้อื่นที่ควรให้ปัน ปิยวาจา คือ พูดจาปราศรัยด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน เจริญใจ อัตถจริยา คือ ประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และสมานัตตตา คือ ความเป็นผู้วางตนเหมาะสม

๖) รู้จักเป็นผู้ให้ แต่ไม่หวังเป็นผู้รับ เพื่อจัดการเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ หรือทำงานเอาหน้า

๒. ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

๑) เป็นผู้มีเกียรติ มีคนยกย่องชมเชย มีพวกพ้องมาก

๒) มีความสุขกาย สุขที่ได้จากการให้ สุขที่ได้จากการช่วยเหลือเกื้อกูล

๓) มีความสุขใจ อิ่มเอิบ ยิ้มเยาะ ผ่องใส ไม่มีศัตรู

๔) เป็นคนมีราคา ค่าของคนอยู่ที่ผลของงาน ทำอะไรก็ได้รับการสนับสนุน

๕) เกิดสันติสุขในสังคม อยู่ที่ไหนเจริญที่นั่น สังคมนั้นมีแต่ความสุข ความสามัคคี ดังพุทธภาษิตที่ว่า “สุข สงมสฺส สามัคคี” แปลว่า ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะทำให้เกิดสุข”

อยู่ให้เขาไว้ใจ ไปให้เขาคิดถึง

อยู่ในสังคมใด ต้องทำแต่ความดี

การทำความดีให้ปรากฏแก่บุคคลทั่วไป เป็นความดีทางโลก ผู้ทำความดีจะได้รับชื่อเสียง เกียรติยศ การยกย่องสรรเสริญ เป็นผลตอบแทน ส่วนการทำความดีแล้วไม่มีผู้รู้เห็นเหมือนปิดทองหลังพระ เป็นความดีทางธรรม ฟาดินยอมประจานผลดีให้ไม่ช้าก็เร็ว การทำดี ชั้นแรกนักเรียน ต้องหัดทำความดีกับเพื่อน คอยช่วยเหลือ ให้กำลังใจ แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่เอาเปรียบเพื่อน มีสิ่งใดที่จะแบ่งปันให้เพื่อนได้ก็แบ่งให้ ชั้นต่อไปเราต้องทำความดีต่อครูอาจารย์ด้วยการตั้งใจเล่าเรียน ขยันหมั่นเพียร เคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอนของครู คอยช่วยเหลือ รับใช้บางโอกาสที่เวลาจะอำนวยให้ มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย

ผู้ทำความดี เมื่อจากไปย่อมมีแต่คนคิดถึง

นักเรียนที่ทำแต่ความดี เพื่อนฝูงหรือครูอาจารย์ ย่อมยกย่องสรรเสริญ เกิดความเมตตาเป็นที่รักใคร่ เมื่อถึงเวลาที่จำเป็นจะต้องจากกัน ความสัมพันธ์ครั้งก่อนย่อมก่อให้เกิดการอาลัยอาวรณ์ มีแต่ความคิดถึงคุณงามความดี ยิ่งถ้าเป็นนักเรียนที่จบการศึกษาจากสถานศึกษาต้องไปศึกษายังสถานศึกษาอื่น ยิ่งทำให้คิดถึงกันมากขึ้น ดังนั้น นักเรียนจึงควรประพฤติปฏิบัติตนไปในทำนองที่ว่า “อยู่ให้เขาไว้วางใจ ไปให้เขาคิดถึง”

แนวทางในการพิจารณาวรรณกรรม

เนื้อเรื่อง

กลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า กล่าวถึง ชายคนหนึ่งซึ่งไปนั่งอยู่ ณ ป่าช้า ที่วัดในชนบทแห่งหนึ่ง ในป่าช้ามีต้นไทรและต้นโพธิ์สูงใหญ่ร่มรื่น ใต้ต้นไม้เหล่านั้นมีหลุมฝังศพเรียงราย เมื่อเย็นลงเสียงระฆังบอกเวลาค่ำ ชาวนาพาโคกระบือกลับที่อยู่ ดวงจันทร์เริ่มทอแสงจ้า ความวิเวกทำให้ชายผู้นั้นเกิดความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ เช่น คิดถึงความตายว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีความหลีกเลี่ยงได้ ยกย่องการดำเนินชีวิตอย่างสงบ ไม่ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม โดยเฉพาะชีวิตชาวชนบท และได้กล่าวสรรเสริญชีวิตคนคนหนึ่งซึ่งล่วงลับไปแล้วว่า แม้จะเป็นคนไม่มีชาติสกุล ยากจน ทั้งยังต้องการศึกษา แต่ก็เป็นคนดีและมีน้ำใจ

ศิลปะการประพันธ์

กลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า เป็นบทร้อยกรองที่ผู้แต่งแปลมาจากโคลงภาษาอังกฤษ และเลือกใช้ฉันทลักษณ์ประเภทกลอนดอกสร้อย ซึ่งเป็นรูปแบบกลอนชนิดหนึ่งของไทยที่มีมาแต่โบราณ จดจำได้ง่าย มักใช้แต่งบทร้องเล่นหรือบทขับร้องที่มีเนื้อหาเป็นคติสอนใจ ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาของโคลงภาษาอังกฤษได้อย่างกลมกลืน และถูกต้องตามแผนผังบังคับของกลอนดอกสร้อย คือ จะขึ้นต้นด้วย “เอ๋ย” และลงท้ายด้วย “เอ๋ย” เช่น

“ความเอ๋ยความรู้

หมดโอกาสที่จะซื้อขึ้นไป

อันความยากหากให้รู้ศึกษา

หมดทุกข์ขลุ่ยแต่ก็จิดคิดหากิน

เป็นเครื่องชูชี้ทางสว่างไสว

ละห่วงใยอยากรู้ลู่สู่ดิน

ยันปัญญาความรู้อยู่แค่ถิ่น

กระแสนิยณณันเพียงนั้นเอ๋ย”

การใช้ภาษา จะเลือกใช้คำที่เข้าใจง่าย สื่อความหมายได้ชัดเจน และยังมีการเล่นเสียงสัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะ และใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ เช่น

“ยามเอ๋ยยามนี้
อากาศเย็นเยือกหนาวคราววิกาล
มีก็แต่จิ้งหรีดกระกริดกริ่ง!
คอกควายว้าวระเกราเปาะเปาะ! เพียง
บทร้อยกรองนี้บรรยายธรรมชาติที่เงียบสงัด ได้ยินเสียงต่าง ๆ ทั้งเสียงจิ้งหรีด “กระกริดกริ่ง” เสียงเรไร้องระงมป่า เสียงกระดิ่งว้าวแ่วแ่วมา
มีการใช้โวหารบรรยายและเปรียบเทียบได้อย่างแยบคาย เลือกรสรถ้อยคำได้อย่างเหมาะสม ก่อให้เกิดจินตนาการ และสะท้อนใจผู้อ่าน เช่น

“ดวงเอ๋ยดวงมณี หรือใต้ท้องห้องสมุทรสุดสายตา บุปผชาติชูสีและมีกลิ่น ไม่มีใครได้เคยเลยสักคน	มักจะลึลลับอยู่ในภูผา ก็เลื่อมชาล้นชมนิยมชน อยู่ในถิ่นที่ไกลเช่นไพรสนธ์ ย่อมบานหล่นเปล่าดายมากมายเอ๋ย”
--	---

บทร้อยกรองนี้เป็นการเปรียบเทียบดวงแก้วที่อยู่ในถ้ำหรือใต้มหาสมุทร ไม่มีใครได้เห็น จึงยอมเป็นสิ่งไร้ค่า เปรียบเหมือนดอกไม้หอมที่อยู่ในป่าลึก ไม่มีใครได้เคยชม เมื่อบานแล้วมีแต่จะร่วงหล่นโดยไร้ประโยชน์

ข้อคิด คติคำสอน และความจรรโลงใจ

กลอนดอกสร้อย ราพึงในป่าช้า ให้ข้อคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของชีวิต ที่ทุกคนจะต้องพบกับความตาย ซึ่งไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐีหรือยาก ผู้ดีหรือไพร่ ล้วนต้องตายทั้งสิ้น สิ่งที่เหลืออยู่ก็คือความดี ความชั่ว ฉะนั้น จึงไม่ควรยึดติดกับสิ่งใด ๆ และไม่ควรรกลัวตาย ทุกคนต้องพบจุดจบที่เดียวกันคือ สุสาน และสุสานแห่งความตายที่เรียงรายอยู่นั้นเป็นมรณานุสติที่เตือนใจ ให้เรารู้จักการปล่อยวางและอโหสิกรรมให้ผู้อื่น

การนำไปใช้ในชีวิตจริง

คนเราเมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็ควรทำความดี ทำในสิ่งที่ถูกที่ควร สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมือง และเพื่อนมนุษย์ อันจะทำให้เกิดความสงบสุข

สรุป

กลอนดอกสร้อย ราพึงในป่าช้า เป็นบทประพันธ์ที่พระยาอุปกิตศิลปสารนำมาเรียบเรียงใหม่ ให้เข้ากับธรรมเนียมแบบไทย เพื่อเป็นข้อคิดเตือนใจให้รู้จักการดำเนินชีวิตที่สงบ สันโดษ ไม่โลภ ไม่ทะเยอทะยาน ไม่ดูถูกดูหมิ่นผู้ที่ด้อยกว่า หรือไม่หลงใหลในทรัพย์สิน เกียรติยศ ชื่อเสียง เพราะวาระสุดท้ายของชีวิตก็คือความตาย เราไม่สามารถนำสิ่งทั้งปวงไปได้ ต้องละทิ้ง

สิ่งเหล่านั้นไว้ ไม่ว่าจะเป็นพระเจ้าแผ่นดิน นักรบ กวี หรือสามัญชนธรรมดาก็ตาม เป็นการสอนให้คนเป็นพลเมืองดีมีศีลธรรม และรำลึกถึงความตายซึ่งเป็นธรรมชาติของโลก

กิจกรรมบูรณาการ

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. ถอดความกลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า แต่ละบท และบอกว่าแต่ละบทให้ข้อคิดในเรื่องอะไร และยกตัวอย่างให้เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง
๒. แนวคิดหลักของกลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า คืออะไร ยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย
๓. ฝึกอ่านออกเสียงกลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า จนคล่อง เลือกบทที่ประทับใจ คัดลอกและฝึกท่องจำ
๔. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มฝึกอ่านกลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า เป็นทำนองเสนาะ โดยใช้น้ำเสียงและสอदแทรกอารมณ์ตามความรู้สึก
๕. แต่งกลอนดอกสร้อยเกี่ยวกับธรรมชาติเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามความคิดของนักเรียน คนละไม่น้อยกว่า ๑ บท
๖. เลือกวาดภาพประกอบกลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า ๑ บท แล้วเขียนบรรยายใต้ภาพตามความรู้สึกของนักเรียน
๗. เขียนเรียงความเกี่ยวกับความสุขในชีวิตของข้าพเจ้า โดยนำคำประพันธ์ในกลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้ามา ประกอบการเขียน
๘. อ่านกลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า แล้วเขียนอธิบายว่าใช้ถ้อยคำสื่ออารมณ์ ความรู้สึก และบรรยายภาพอย่างไรบ้าง

โครงงาน

นักเรียนเลือกทำโครงงานต่อไปนี้ ๑ หัวข้อ หรืออาจทำโครงงานอื่นตามความสนใจ โดยให้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียน

๑. โครงงานเขียนคำขวัญหรือคติพจน์ประจำใจ โดยใช้แนวคิดจากเรื่องที่อ่าน
๒. โครงงานสำรวจและรวบรวมคติคำสอนจากกลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า
๓. โครงงานศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า ที่เหลืออีก ๑๘ บท จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

นักเรียนจะนำข้อคิดที่ได้จากกลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างไรบ้าง

คำถามทบทวน

๑. กลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า กล่าวถึงเรื่องอะไร
๒. นักเรียนได้ข้อคิดอะไรบ้างจากกลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า และข้อคิดนั้นทำให้นักเรียนคิดจะทำอะไรต่อไป
๓. กลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า ผู้แต่งให้ความสำคัญกับเรื่องอะไร
๔. “อารมณ์” ที่ผู้อ่านได้รับจากกลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า คืออะไร
๕. “คุณธรรม” เรื่องใดที่ผู้แต่งนำเสนอไว้ในกลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า
๖. กลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า มีลักษณะเด่นในเรื่องใดบ้าง อย่างไร
๗. กลอนบทใดที่นักเรียนประทับใจ และประทับใจเพราะอะไร
๘. ข้อคิดหรือคติธรรมจากกลอนดอกสร้อย รำพึงในป่าช้า สอดคล้องกับวัฒนธรรมและค่านิยมของคนไทยในเรื่องการดำเนินชีวิตอย่างไรบ้าง